

UN DEMERS ȘTIINȚIFIC PROFUND CONCEPTUALIZAT ȘI DOCUMENTAT

Doctor în istorie **Valentin ARAPU**

E-mail: valarapu@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1103-9758>

Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Culturii

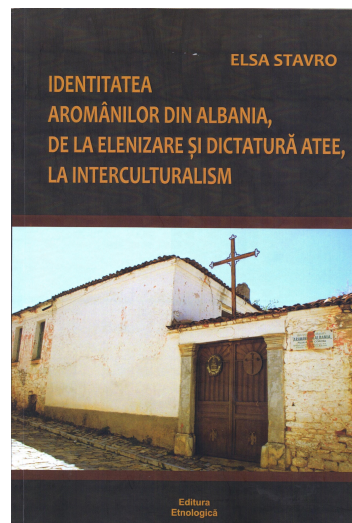
Monografia Elsei Stavro a fost publicată în baza tezei de doctorat susținută de autoare în anul 2022 la IOSUB – Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, îndrumător fiind prof. univ. dr. Constantin Ardeleanu.

Problema identității aromânilor din Albania este de actualitate prin prisma contribuției semnificative pe care au avut-o aceștia în „perioada de geneză a statului albanez”. Totodată, aromânii din Albania, deși au fost recunoscuți ca minoritate etnică în anul 2017, sunt în pericol de a dispărea din cauza că le lipsesc „principalele trăsături ale unei minorități etnice” (pp. 11-12).

Lucrarea conține informații valoroase care sunt structurate în modul următor: *Recunoștință* (pp. 5-6); *Cuprins* (pp. 7-10); *Rezumat* (11); *Abstract* (12); *Cuvânt înainte*, alcătuit de conf. univ. dr. hab. Cătălin Negoită (pp. 13-19); patru capitole (pp. 21-292); *Concluzii* (pp. 293-302); *Bibliografia* (pp. 303-322); *Anexa* (I. Chestionar; II. Interviu; III. Înțelegerea limbii) (pp. 323-329); *Lista de tabele* (p. 330); *Lista de figuri* (p. 331).

În primul capitol – *Prezentarea studiului de caz* – este abordată metodologia cercetării, fiind structurate următoarele componente: *Introducere*; *Integrarea socio-culturală a grupurilor minoritare*; *Importanța studiului: De ce un studiu socio-cultural și istoric asupra aromânilor din Albania*; *Scopul și obiectivele cercetării*; *Obiectivele studiului*; *Ipotezele studiului*; *Definirea conceptelor principale*; *Limitările studiului*; *Metodologie*: *Prezentare generală*, *Populația și eșantionul*, *Motivarea alegerii districtelor*, *Populația studiului*, *Mărirea eșantionului pentru populația aromână*, *Procedura de eșantionare pentru populația aromână*, *Instrumentele studiului*, *Administrarea chestionarelor*, *Despre metoda calitativă*, *Administrarea interviurilor*, *Strategia prelucrării datelor*, *Transcrierea datelor din interviu*, *Prelucrarea și analiza datelor*; *Organizarea studiului* (pp. 21-72).

Capitolul al doilea – *O perspectivă teoretică asupra conviețuirii grupurilor minoritare cu cele majoritare în contextul social și istoric* – cuprinde următoarele subcapitole: *Introducere*; *Rolul diversității în funcționarea și organizarea socială*: *Etichetarea și impactul acesteia*

Elsa STAVRO. *Identitatea aromânilor din Albania, de la elenizare și dictatură atee, la interculturalism*. București: Editura Etnologică, 2024. 331 p.

asupra păstrării identității etnice în grupurile minoritare; *Teoria lui Pierre Bourdieu privind habitusul, spațiul social și capitalul cultural*: *Importanța spațiului social în integrarea socio-culturală*; *Viața între două culturi: diferențe și similitudini*: *Aspecte ale integrării socio-culturale*; *Pluralismul cultural și factorii de conservare a culturii de origine*: *Limba, ca factor important în buna integrare a grupurilor minoritare în societate*, *Pluralismul cultural și impactul acestuia asupra integrării socio-culturale a minorităților*, *Influența culturii asupra relațiilor socio-culturale intergrup*, reflectată în contextul istoric, *Chestiuni de integrare culturală*, *Câteva strategii de interacțiune socio-culturală reciprocă*, *Limitările literaturii*; *Comparația culturală*, *grupul minoritar*. *Procesul integrării și conviețuirea socio-culturală*. *Definiții și concepte*: *Integrarea culturală și formele conviețuirii culturale*, *Asimilarea culturală și estomparea socio-culturală a grupurilor etnice minoritare*, *Rolul familiei în orientarea socio-culturală a grupului*; *Identitatea socială ca apartenență într-un grup din perspectiva lui Tajfel și Turner*: *Diversitatea identitară a individului prin prisma etno-culturală*; *Definiția unor componente*

culturale: simbolurile, ritualurile și valorile culturale; Valorile culturale și conviețuirea între populația majoritară albaneză și minoritatea aromână: Începuturile unei Albanii fără aromâni, Vlahi vs. Vlahi (pp. 73-138).

Capitolul al treilea – *Conviețuirea aromâno-albaneză în umbra imperiilor* – include următoarele aspecte ale temei cercetate: *Introducere; Destine încrucișate, de la Calea Mare și Valea Mare până la Apus; Conviețuirea în diversitate; Nuanțele ortodoxismului la aromânii din Albania, de la Arhiepiscopia din Ohrid la Patriarhia de la Constantinopol: Moscopole, între nuanțele istorice și cele politice; Națiunea și credința religioasă – complexitatea chestiunii albaneze: Geneza naționalismului albanez și sacrificarea aromânilor; Creșterea și descreșterea națiunii albaneze: Primus inter pares, Cine se aseamănă se adună..., De la Congresul din Trieste la alegerea principelui Wilhelm von Wied; Societatea Națiunilor și Albania – Aromânii, între „stat” și „minoritate”* (pp. 139-220).

În capitolul al patrulea – *Albanizarea conceptelor „națiune”, „etnie” și „religie”* – autoarea cercetează temeinic următoarele aspecte ale temei enunțate: *Biserica ortodoxă „națională” albaneză între Fanar și Vatican; Uniformizarea societății omogenizate albaneze în timpul dictaturii atee a lui Enver Hoxha: Răsturnarea conceptelor de „bine” și „rău” – Albanezii buni sunt cei fără Dumnezeu; Dificultatea definirii formelor interacțiunii sociale dintre „minoritate” și populația majoritară albaneză: Învățarea limbii albaneze, factor determinant al integrării socio-cultural a aromânilor, Influența nivelului educațional asupra conviețuirii aromânilor cu albanezii; Identitatea națională a aromânilor, între propria percepție și estomparea elementelor culturale: Macedo-români, albano-români sau vlahi?* (pp. 221-292).

Originalitatea lucrării constă în abordările interdisciplinare și pluridisciplinare, autoarea sintetizând cu acuratețe informații din varia domenii: istorie, sociologie, culturologie, etnologie, geoistorie și istoria religiilor. Cercetarea în complexitate a tuturor aspectelor problemei enunțate îi permite autoarei să formuleze atât sinteze conceptuale, cât și concluzii relevante, temeinic argumentate și marcate de originalitate.

Autoarea accentuează faptul că minoritatea aromână a fost considerată „parte integrantă a națiunii albaneze încă dinaintea formării statului albanez”. În cercetările sale Elsa Stavro a aplicat metodele interviului și a chestionării, în baza cărora a scos în evidență o triplă identitate a membrilor acestei minorități: aromâni-albanezi, aromâni-greci și (a)români. În timp s-a creat o suprapunere identitară, explicată în special prin conlocuirea îndelungată în cadrul diferitor imperii, fenomenul fiind caracteristic pentru țările și regiunile în care aceste trei popoare erau atestate docu-

mentar – Epir, Albania, Macedonia, Grecia și Tesalia. Pe parcurs cele trei grupuri etnice s-au contopit într-un singur grup social.

În perioada regimului dictatorial comunist, comunitatea aromânilor, fiind lipsită de școli cu predare în limba maternă și libertate religioasă, a nimerit sub tăvălucul politicii de uniformizare/omogenizare a populației pentru ca să nu mai existe diferențe de credințe, regiuni și idei. În baza investigațiilor statistice, Elsa Stavro constată că majoritatea celor chestionați, „deși autoidentificați drept aromâni, se autoidentifică și ca albanezi, neconsiderându-se parte a unei minorități etnice. Tocmai în această dublă autoidentificare, ca parte a populației majoritare și a celei minoritare, rezidă complexitatea apartenenței la comunitatea aromânilor din Albania”.

Monografia publicată de Elza Stavro este minunos documentată și argumentată în baza a numeroase surse și studii publicate în limbile română, albaneză, greacă, italiană, engleză și franceză, implicit: 144 de lucrări teoretice; 62 de lucrări despre aromâni dintre care cinci aparțin autoarei; 96 de lucrări despre Albania; articole și studii publicate în 30 de ediții periodice; documente inedite adunate din nouă arhive din Albania și România; 86 de surse și publicații digitale.

În monografia sa *Identitatea aromânilor din Albania, de la elenizare și dictatură atee, la interculturalism*, Elsa Stavro a cercetat în complexitate o problemă dificilă în plan științific, metodologic și istoriografic. Fiecare dintre cele patru capitole în parte are o structură originală, cuprinzând o parte introductivă urmată de câteva etape de cercetare, bazate pe sinteza materialului teoretic cu cel practic, rezultat în urma adunării unor valoroase și inedite informații de teren, spicuite cu acuratețe de către autoare de la 400 de respondenți în opt districte cu cel mare procent din populația aromână: Durrës, Tiranë, Elbasan, Fier, Berat, Korçë, Gjirokastër și Vlorë.

Per ansamblu, demersul Elsei Stavro este unul profund științific, conceptualizat și documentat, cu multiple valențe marcate de pluridisciplinaritate și interdisciplinaritate, monografia *Identitatea aromânilor din Albania, de la elenizare și dictatură atee, la interculturalism* fiind una de bun augur atât pentru specialiști, cât și pentru toți cei interesați de problemele identitare ale aromânilor din Albania și din întregul spațiu balcanic.

NOTĂ. Această recenzie a fost elaborată în cadrul programului de cercetare: *Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene / 170101.*